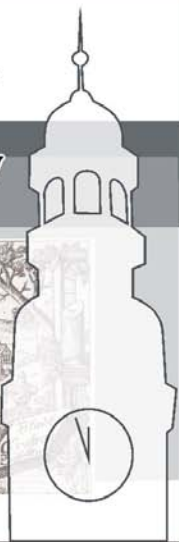

BULLETIN No 175/10 - 2009

Společnosti přátel historie města Chrastavy

Putování za obrazy Josefa Führicha a Viléma Kandra

Mnozí z vás, kteří o prázdninách navštívili různá místa a památky, se mohli setkat také s obrazy malířů, kteří se narodili či nějakou dobu žili v Chrastavě. A tak jistě nepřekvapí fakt, že s díly slavného chrastavského rodáka malíře J. Führicha se můžeme setkat až v Muzeu umění v Olomouci. Jde o čtyři listy z cyklu Otče náš z roku 1826.

Ve stínu tohoto jistě slavného umělce tak trochu zůstává Vilém Kandler. Přitom památku na jeho tvorbu najdeme také na mnoha zámcích – mj. i na Zákupěch. Zámek Zákupy se stal v 17. století majetkem rodu Sasko-Lauenburského. A právě Julius

František se v 70. letech 17. století rozhodl k přestavbě renezančního zámku. Oprava kaple byla svěřena Václavu Levému a ten ji doplnil právě podle návrhů V. Kandra. Kandler sám vymaloval obrazy ve volných plochách štukových rámců klenby i stěn. Rozvinul zde řadu výjevů ze života Panny Marie a Ježíše Krista. Císařovna Marie Anna si oblíbila tohoto umělce natolik, že na jeho výstavě v r. 1850 v Praze zakoupila několik rozměrných pláten. Jejich názvy jsou – Poslední mistr Templářů, Odsouzení Jakuba z Moay a Papež Řehoř IX. káže římskému lidu. Obrazy dosud visí v rohovém salonku zámku. Je zajímavé, že Kandler dostal za práci mnohem vyšší honorář než Josef Navrátil, který maloval zámecké stropy. Podle návrhů J. Kandra zhotovil pražský malíř porcelánu a skla Jan Qust malovaná okna, z nichž byla namalována jen dvě s postavami světců Ludmily a Václava. Kandler také pokrýval štuk a dřevořezby v kapli lístkovým zlatem.

Kromě Zákup tvořil malíř i na Karlštejně, v chrámu sv. Víta v Praze či na Strahově, v Teplé, v Plzni apod.

Nezapomněl ani na Chrastavu a kostelu věnoval obraz sv. Aloisia. Vilém Kandler patřil ve své době k nejznámějším umělcům své doby. Zemřel v Praze v r. 1896.

Podle dostupných pramenů zpracovala Jaroslava Špaková

Ilustrace: Interiér zákupského zámku s freskami od Josefa Navrátila.

Jak se stal švec generálem

Mezi čtenáři Bulletinu není snad nikdo, kdo by nevěděl, že se naše malé město může pochlubit opravdovou zvláštností. Jakou? Narodilo se tu (nebo tu dlouhodobě žilo) deset akademických malířů !!!

Málokdo však ví, že má Chrastava ještě další raritu. Nevěříte? **Ševcovský učeň se stal – GENERÁLEM!**

Jmenoval se **Valentín SIEBENEICHER** (v překladu by to znamenalo **SEDMIDUBSKÝ**) a narodil se 15. února 1782. Byl synem obuvníka, a proto také on se vyučil otcovu řemeslu. Už jako chlapec měl rád vojenské uniformy a přehlídky. V osmnácti letech se rozhodl pro vojenskou kariéru.

V letech 1800 – 1801 sloužil u maďarského pluku jako **kaprál** (desátník). 9. listopadu 1802 nastoupil službu u 2. dělostřeleckého pluku a byl za své vystupování, odvahu a rozhodnost postupně povyšován.

1. dubna 1815 se stal **podporučíkem** u 4. dělostřeleckého pluku. V roce 1819 získal hodnost **nadporučíka**.

Zúčastnil se mnoha válečných tažení v letech 1805 (u Slavkova), 1809, 1813, 1814 (u Lipska), 1815 (ve Francii), v roce 1815 bojoval proti neapolskému království, bojoval v Alsasku, při bloádě Besanconu a na bojistiích se vyznamenal nesmírnou odvahou a velitelskou intuicí.

V roce 1826 se oženil s Ernestinou von Thuys.

Byl poctěn několika válečnými kříži za statečnost.

V roce 1836 byl již **hejtmanem** 4. dělostřeleckého pluku a byl povýšen do šlechtického stavu.

V neklidném revolučním roce 1848 byl jmenován **plukovníkem** a stal se velitelem posádky v italské Mantově.

V roce 1850 – ve svých 68 letech – byl povýšen na **generálmajora**.

O dva roky později byl přeložen do Čech. Při té příležitosti navštívil také své rodné město Kratzau /Chrastavu. Zachoval se obraz, kde slavného rodáka uvítali na náměstí před radnicí členové zdejšího střeleckého spolku.

V roce 1853 odešel Valentin **SIEBENEICHER** do výslužby. Poslední léta svého života strávil ve městě Marburgu, což je dnešní Maribor ve Slovinsku.

To hlavní jsme si však dosud neřekli: Tento odvážný voják **nikdy nenavštěvoval žádnou vojenskou školu**, ale získával stále vyšší hodnosti za svou odvalu. S velkým zájmem však sedával v komisi při zkouškách na vojenských školách, rád mladým vyprávěl historky a vlastní zážitky z bitev.

Zemřel 3. července 1861 v Mariboru, kde je také pohřben.

PhDr. František Vydra

Návštěva z Moravy

V pátek 25. září ráno přijel na chrastavské náměstí autobus s 45 hasiči z moravské vesnice **SENETÁŘOV**. Nebyla to náhoda, o programu tohoto dvoudenního zájezdu se telefonicky jednalo již více než měsíc předem.

Tato obec se nachází v okrese Blansko, severně od Brna. Před mnoha lety jsem v Senetářově byl, protože jsem chtěl na vlastní oči vidět moderní kostel, který tuto vesnici proslavil po celé republice. Dozvěděl jsem se, že několik obcí bylo za druhé světové války Němci vystěhováno. Tehdy si slíbili, že pokud válku přežijí a do své rodné vesnice se zase vrátí, uspořádají finanční sbírku na nový kostel. Stalo se... Válka skončila a obyvatelé Senetářova se ve zdraví vrátili do svých domovů. Na své předsevzetí nezapomněli. Protože jsou pobožní, modlili se, aby vyhnanství přežili. Věřili, že je Pánbůh vyslyšel, a začali vybírat peníze na nový kostel. Obrátili se na stavitele se žádostí o projekt na nový božský stánek. Moderní projekt se některým líbil, jiným – převážně starším – ne. Ten nový kostel tam dodnes stojí a stal se pýchou nejen obce, ale celého okolí.

Autobusový zájezd uspořádali **senetářovští hasiči**, kteří jsou v obci velmi aktivní složkou. V Chrastavě si prohlédli naše muzeum hasičské techniky, o němž často slyšeli. Velmi si chválili výklad pana Vlad. Dlouhého, který je členem SPHMCH. Poobědvali v restauraci U Soptíka, prohlédli si Führichovu bustu za kostelem a nově zřízený pomník obětem prusko-rakouské války z roku 1866.

Chrastava však nebyla hlavním cílem výletu Moravanů do severních Čech. Jel jsem s nimi – jako průvodce – do Kryštofova Údolí a měli jsme štěstí. Dojeli jsme tam právě v době, kdy byl orloj v činnosti. Navíc jsme tam zastihli pana Martina Chaloupku, který jako iniciátor „bláznivé

myšlenky“ chod orloje komentoval.

Na všeobecné přání jsme po krátké prohlídce středu města Liberce zamířili přes celé město pod Ještěd. Vyjet lanovkou na vrchol Ještědu – to bylo přání všech, protože zde nikdy předtím nebyli. Počasí bylo docela příznivé a rozhled byl dobrý. Pak se jelo do Harcova na studentskou kolej, kde měli předem vyjednané ubytování.

Druhý den jsme jeli směrem na Hrádek nad Nisou a zastavili jsme před hradem Grabštejn. Po krátké historické informaci jsme pokračovali k místu, kde se stýkají hranice tří sousedních států – do Trojzemí. Byl to pro ně nevšední zážitek. Pak autobus směřoval dále do Žitavy. Prošli jsme se středem města. U květinových hodin se právě rozezněla keramická zvonkohra. Upozornil jsem je na pomník jednoho z českých pobělohorských exulantů C. C. Morawka, obdivovali jsme nádherně opravenou budovu bývalé solnice, zvané také Marstall a prohlédli jsme si žitavskou radnici. Vešli jsme do Johanniskirche a kolem bývalého latinského gymnázia jsme se vrátili opět k radnici. Po Liberecké ulici (Reichenbergerstrasse) jsme se vrátili zpět k autobusu.

Přes Václavice a Vítkov (větrné elektrárny, Wothanburg) jsme sjeli z albrechtického kopce do Frýdlantu. Po dobrém obědě jsme pokračovali přes Nové Město pod Smrkem na Obří sud, dále do Lázní Libverdy a skončili jsme v nádherně opravené basilice v Hejnicích. Přes rozsáhlé bukové lesy jsme se dostali do Oldřichova v Hájích a přes Mntšek a Novou Ves jsme dojeli v půl šesté do Chrastavy. Tady skončila moje role průvodce a rozloučili jsme se.

Dvoudenní zájezd se vydařil, velkou zásluhu na tom mělo pěkné počasí.

F. Vydra

Turistická sezóna končí

Letošní až příliš horké léto, ale také plné dešťů na počet cizinců u nás v Chrastavě velký vliv nemělo. Bylo jich i letos víc než dost. Uvedu alespoň malý důkaz o tom, proč si tito lidé ze vzdálených zemí našli na mapě Chrastavu nebo Kratzau a do našeho města přijeli.

V infocentru se objevil sympatický mladý (manželský) pár z **Holandska**. Hovořili anglicky, ale na otázku, odkud jsou, odpověděli? "From Holland". I když většina z nich dovede hovořit německy (němčina je pro Holanďany nejbližší příbuzný germánský jazyk), ve školách se vyučuje jako povinný předmět angličtina. Ptali se, kde by mohli navštívit sklárnu a chtěli si koupit umělecké výrobky ze skla. Co jsme jim doporučili? Harrachov je poměrně daleko, a tak jsme jim na mapě ukázali cestu do Nového Boru. Nezapírali jsme fakt, že tamní velká sklárna je již po mnoho měsíců mimo provoz, ale řekli jsme jim, že je tam několik soukromých sklářských dílen, kde je možno koupit obdivuhodné výrobky.

Téhož dne (bylo to ve druhé polovině srpna) přijel do Chrastavy manželský pár středního věku z **Francie**. Hovořili poměrně dobře německy, ale bylo znát, že to nejsou "praví" Francouzi. Brzy se ukázalo, že do Chrastavy nezabloudili omylem, ale že měli tuto cestu řádně naplánovanou. Čím je Chrastava přitahovala? Jejich o generaci starší příbuzní tu byli

za války na nucených pracích. Nebylo to poprvé, kdy sem přijeli z francouzské oblasti Alsasko – Lotrinsko turisté, kterým otec či strýc vyprávěl, jak tu za druhé světové války pracoval. Francouzské rodiny byly ubytovány v objektu továrny König (dnes U Komína). Alsasané zde žili za nesitelných podmínek, rodiny bydlely pohromadě s dětmi, v mimopracovní době mohli chodit volně po městě i cestovat do okolí).

Příjemným překvapením byl pro nás čtyřicetiletý **Australan** (povoláním vrchní kuchař v hotelu v Sydney), který cestoval po Evropě na kole. Přiletěl letadlem do Finska a odtud jel do Švédska, trajektem se dostal do Polska, které projel celé, od pobřeží Baltu až do Nového Města pod Smrkem. Zatímco ve Švédsku se mohl anglicky obrátit na kohokoliv a všichni mu odpovídali v jeho rodné řeči, v Polsku se nesetkal s nikým, kdy by dovedl plyně hovořit anglicky. Když porovnával dojmy od nás (po těch 40 kilometrech z Nového Města do Chrastavy), naše republika se mu líbila mnohem víc. Jistě i proto, že po těch nekonečných rovinách přijel do kraje, který je kopcovitý a hornatý. Vezl si na kole všechno svá turistická vybavení, spal ve vlastním stanu. Z Čech chtěl jet do Rakouska, dále do Itálie a putování chtěl zakončit ve Francii.

Nečekaně se tu objevila skupinka postarších **Rakušanů**, kteří přijeli hledat hrob svého příbuzného jménem Rathouský.

Stejně jako každoročně, tak i letos mezi zahraničními návštěvníky Chrastavy převládali **Němci**, což jistě nikoho nepřekvapí.

F. Vydra

Sedmkrát odpověz

Vážení čtenáři a příznivci hádanek z oboru historie. I v tomto čísle jsou pro vás připraveny otázky z našeho regionu i širšího okolí. Do této doby jste mohli odpovědět již na 56 otázek. Takže vzhůru do další „sedmičky“. Odpovědi jako vždy najdete na konci Bulletinu. Mnoho štěstí!

1. Víte, který hrabě nechal přivést v r. 1892 na své panství pro lesní dělníky první lyže?
2. Které město v našem vzdálenějším okolí má ve znaku dvě zkřížené opatské berle? Náповěda – město se nachází nedaleko Mladé Boleslavi.
3. Dovedli byste vysvětlit pojem štychl?
4. V kalendáři je uváděn 4. 10. sv. František z Assisi. Víte, čím to byl patron?
5. Co nebo kdo je to pranýř?
6. Které město Královehradeckého kraje je nazýváno „Městem kamenné krásy či české Athény“?
7. Jaká významná událost spojená s českými dějinami se stala 11. 10. 1424 nedaleko Přibyslavi?

Správné odpovědi najdete jako vždy na str. 4 tohoto Bulletinu.

Připravila Jaroslava Špaková

Bogatynia – Turów – Działoszyn

V sobotu 19. září 2009 se členové SPHMCH vypravili ve dvou osobních autech opět do Polska na pozvání spolku Bractwo ziemi Bogatyńskiej. V 10 hodin zastavila obě auta před budovou městské knihovny, jak jsme byli předem domluveni. Po krátkém uvítání jsme vyjeli do elektrárny v Turówě. Ano, to je ta tepelná elektrárna, jejíž chladicí věže jsme mnohokrát z dálky viděli dýmat vzhůru k nebi. To je jeden z viníků, který ještě v nedávné minulosti ničil lesní porosty na svazích Jizerských hor.

Elektrárna je moderní obrovská stavba s osmi energetickými bloky. Měli jsme možnost projít velkou částí provozoven s obrovskými turbínami a generátory. V roce 1976 tu došlo k havárii, když se u jednoho z mohutných generátorů zadřela ložiska. Při tom obrovském počtu otáček došlo k výbuchu, která zničil velkou část budovy a kusy zničeného zařízení pak pracovníci elektrárny nacházeli více než sto metrů od místa neštěstí. V elektrárně se topí lignitem, který se povrchově dobývá nedaleko odtud. Před spálením se toto nekvalitní uhlí drtí na malé kousky a přidává se do něj vápenný prach, aby se neutralizovaly dusičnaté zplodiny. Právě ty byly po desítky let příčinou postupného úhynu našich lesů.

Tato elektrárna prý byla dlouho největší tepelnou elektrárnou v celém Polsku.

Tu původní projektovali a postavili sovětsí odborníci, modernizaci s účinnými filtry prý provedli Američané. Všichni jsme podobné zařízení viděli takto zblízka poprvé. Prováděla nás sympatická paní inženýrka Anna P.

V nedaleké vesnici Działoszyn jsme si prohlédli tamní katolický kostel sv. Bartoloměje a pěkně upravený hřbitov. Měli jsme si tu prohlédnout také zajímavé vlastivědné muzeum. Bohužel jeho zakladatel a průvodce – jeden z místních učitelů – je v současné době nemocný, a tak toto muzeum navštívíme při jedné z dalších návštěv.

Po návratu do Bogatyni jsme si prohlédli tamní kostel sv. Panny Marie, který byl postaven v polovině 19. století v novogotickém slohu a uvnitř se velmi podobá našemu chrastavskému kostelu sv. Vavřince.

Naše návštěva byla zakončena originálním způsobem. Nad městem se vypíná nevysoká hora s názvem Obserwator. To znamená v překladu „pozorovatelná“, a to proto, že prý odtud v době třicetileté války generálové sledovali pohyb nepřátelských vojsk i ve značné dálce.

Tam se konalo předání dárků, naši přátelé tu grilovali klobásy a na miskách se objevil bogatyňský guláš. Sešlo se tu téměř dvacet členů BZB a atmosféra byla skutečně přátelská.

Předseda BZB p. Zbigniew Szklarek vyslovil požadavek, abychom v příštích letech prozkoumali s pomocí listin v nám dostupných archivech co nejlépe právě tu oblast na česko – polském pomezí na obou stranách našich státních hranic.

A kdy se sejdemé příště? Bylo dohodnuto, že by se další společné setkání mělo konat v sobotu 12. prosince 2009 u nás v Chrastavě.

Dr. František VYDRA

Odpovědi na soutěžní otázky kvízu

1. Hrabě Jan Nepomuk František hrabě Harrach – podnikatel, poslanec zemského sněmu a říšské rady. Měl velký a vřelý vztah ke Krkonošům, podporoval lesní hospodářství a sklářství, turistiku a zřídil také 1. krkonošskou rezervaci.
2. Město Mnichovo Hradiště. Bylo založeno cisterciáckými mnichy z nedalekého kláštera – dnes Klášter Hradiště. Na štítu znaku je ještě stavěna zlatá mitra.
3. Železná tyč, která sloužila na sázení vinné révy. V současné době k vidění v litoměřickém muzeu na výstavě Vinařství.
4. František se narodil v Assisi kolem let 1181-89 a zemřel tamtéž v r.1226. Stal se patronem chudých, ale také kupců, krejčíků, tkalců, lnářů, ochráncem zvířat a přírody a pomocníkem proti bolestem hlavy a proti moru. Je zakladatelem řádu sv. Františka.
5. Pranýř byl zařízení, které stávalo většinou na náměstí a sloužilo k vykonávání trestů. Byl to buď kamenný sloup nebo kruh, zapuštěný do zdi radnice, též lešení či klec. Tam si odsouzenec veřejně odpykával svůj hřích. Trest na pranýři následoval za trestem, který si dotyčný odseděl ve vězení. Provinilec měl být vystaven co největší veřejné hanbě. Trestalo se opilství, rvačky, povalečství, drobné zlodějiny a také přestupky proti mravopoctnosti. I na chrastavském náměstí takový pranýř kdysi stával a byl asi dřevěný.
6. Jedná se o Hořice v Podkrkonoší. První zmínka o městě je již z roku 1365. Za proslulostí Hořic stojí okolní pískovcové lomy a zdejší kamenářská tradice. Již v r. 1884 byla ve městě založena odborná škola, kde se učili kameníci a sochaři. Jejich díla si můžete prohlédnout po celých Hořicích, ale zejména na vrchu zvaném Gothard a na Novém hřbitově.
7. Zemřel husitský vojevůdce Jan Žižka z Trocnova. Kronikáři dodnes vedou spory o tom, zda to byl hrdina či obyčejný lapka. Pravda je asi někde uprostřed. Jisté je, že v husitských dobách významnou měrou zasáhl do českých dějin.

Zpracovala Jaroslava Špaková

	BULLETIN Společnosti přátel historie města Chrastavy	No 175 / 10 - 2009
Vydává Společnost přátel historie města Chrastavy Připravil: J.Špaková, F.Vydra	Sazba, tisk a distribuce je zajišťována prostřednictvím Chrastavských listů – zpravodaje MěÚ Chrastava.	